ROBOTUL DISPĂRUT

— “Little Lost Robot”—

de Isaac Asimov

Traducerea: Mihaela Popa

CÎND s-a întîmplat s-a şi declanşat o avalanşa de măsuri energice pe cea de-a 27-a Bază Asteroid:

– Orice activitate întreruptă!

– Nimănui nu-i era permis să părăsească Asteroidul; nimănui nu-i era permis să intre fără autorizaţie specială!

– O navă specială a fost trimisă în ajutor, de pe Pămînt, cu dr. Susan Calvin şi dr. Peter Bogert la bord. Dr. Susan este psihologul şef al asociaţiei roboţilor şi oamenilor mecanici, iar dr. Peter Bogert, matematicianul principal al aceleiaşi asociaţii.

Susan Calvin nu mai părăsise niciodată Pămîntul pînă acum şi nici de data asta n-o făcea din toată inima. În epoca energiei atomice şi a călătoriilor în spaţiu ea rămăsese mai retrasă, cu o mentalitate provincială. Nu-i plăceau astfel de călătorii, dar mai cu seamă detesta tot complexul de secrete profesionale pe care le implică, lucru care se citea lesne pe figura ei înverşunată. O dată ajunşi pe Baza Asteroid au fost întîmpinaţi de Robert Kallner, conducătorul bazei. El i-a înştiinţat din prima clipă că nu e vreme de pierdut şi i-a poftit de urgentă în biroul lui.

– Mai întîi aş vrea să vă mulţumesc pentru că aţi răspuns atît de prompt chemării noastre şi sper ca şi cu ajutorul vostru să rezolv această problemă dificilă şi neplăcută; pe scurt, am pierdut un robot. De îndată ce am fost siguri de acest lucru, am şi încetat orice activitate aici, am şi început să-l căutăm. Totul însă a fost zadarnic.

– Şi nu credeţi că perseverînd aţi fi putut să-l localizaţi şi singuri în cele din urmă, fără să mai fie nevoie să ne aduceţi pe noi aici tocmai de pe Pămînt?, şuieră ca un suflu de gheată întrebarea pe buzele lui Susan Calvin.

– De fapt, noi l-am şi localizat, dar... Aici Robert Kallner s-a oprit pentru cîteva clipe, apoi a continuat: ... cu o zi în urmă, o navă spaţială a poposit pe Asteroid pentru a ne livra doi roboţi noi necesari laboratorului. Nava avea la bord alţi 62 de roboţi de acelaşi tip comandaţi de o altă planetă. După două zile de la dispariţia robotului nostru ne-a venit ideea să numărăm roboţii de pe navă din nou şi am constatat cu stupoare că acolo erau acum 63 de roboţi.

– Nimic mai simplu, deci al 63-lea robot e cel dispărut, concluzionă dr. Calvin.

– Exact, dar care al 63-lea?

Dr. Calvin aruncă o privire plină de neîncredere şefului Bazei.

– Nu mai înţeleg nimic, spuse ea, de ce nu puteţi considera că al 63-lea robot e oricare dintre ei?

– Tocmai aici e dificultatea, căci trebuie neapărat găsit robotul pe care noi l-am pierdut, zise Kallner abătut.

– Peter, se interesă ea întorcîndu-se spre Bogert, da' ce fel de roboţi se folosesc aici? De ce e atît de important să fie găsit chiar robotul dispărut din Bază?

Peter Bogert păstră un moment de tăcere, apoi începu să povestească molcom:

– Noi avem aici mai mulţi roboţi, dar creierul unora dintre ei nu a fost impresionat cu prima lege a roboţilor, în mod premeditat.

– Nu au fost dotaţi cu prima lege... repetă dr. Calvin ca pentru sine... şi cîţi roboţi sînt în situaţia asta?

– Cîţiva. Este vorba despre o acţiune secretă, iniţiată de guvern. Puţini au fost informaţi în acest sens.

– Nu înţeleg, la ce puteau servi aceşti roboţi ale căror creiere nu cuprindeau prima lege în totalitate? întrebă dr. Calvin.

– Văd că nu am de ales şi trebuie să-i fac psihologului mărturisiri complete, zise Kallner. Aici, la Bază, fizicienii noştri lucrează foarte des cu radiaţii gama, operaţie foarte periculoasă pentru om dacă timpul de lucru în cîmp iradiat depăşeşte o jumătate de oră. La început am colaborat cu roboţi obişnuiţi. De fiecare dată însă cînd un fizician avea de lucru într-un cîmp iradiat, robotul cel mai apropiat alerga după el şi-l scotea imediat de acolo. Robotul acţiona prompt sub impulsul primei legi:

ESTE INTERZIS ROBOŢILOR SĂ ADUCĂ PREJUDICII DE ORICE FEL OMULUI; DACĂ UN ROBOT VEDE UN OM ÎN PERICOL TREBUIE SĂ-L SALVEZE.

În aceste condiţii era aproape imposibil pentru fizicienii noştri să mai lucreze într-un cîmp iradiat; dacă era un cîmp slab iradiat, robotul alerga şi se întorcea afară din cîmp cu om cu tot, iar dacă iradierea era puternică robotul murea instantaneu la contactul cu cîmpul, datorită efectului distructiv al radiaţiilor gama asupra pozitronilor aflaţi în creierul său. Degeaba am încercat să le explicăm roboţilor că un om este în perfectă siguranţă în prima jumătate de ora, ei răspundeau că oamenii pot lesne uita măsura timpului, risc pe care nu şi-l pot permite.

Apoi, am încercat să-i facem să înţeleagă că, în general, razele gama sînt mult mai periculoase pentru roboţi decît pentru om, dar răspunsul era invariabil: autoconservarea vine doar pe locul trei, iar salvarea omului primează.

– Aşa aţi luat hotărîrea să construiţi roboţi fără prima lege? întrebă dr. Calvin, întorcîndu-se spre Peter.

– N-o lua chiar aşa Susan, cîtorva li s-a impresionat doar prima parte a legii care le interzice să aducă prejudicii omului, dar a fost omisă cu bună ştiinţă partea a doua a primei legi.

Cîteva minute a domnit o tăcere grea în întreaga încăpere, iar apoi Susan Calvin a spus:

– Şi acum vreţi de fapt să ştiţi cît de periculos e robotul pierdut şi pentru asta apelaţi la mine în calitate de psiholog, nu?

Ambii bărbaţi au înclinat din cap afirmativ.

– Din păcate însă nu vă pot răspunde pe loc; vom mai discuta la întîlnirea de mîine.

*

Susan Calvin n-a prea dormit în noaptea aceea. Dimineaţa în zori s-a dus în camera lui Peter Bogert care stătea gînditor într-un fotoliu.

– Peter, chiar nu-ţi dai seama ce însemnătate poate avea modificarea primei legi?

– Ba da, în primul rînd se observă o spontană instabilitate matematică a robotului.

– Instabilitatea matematică! mă rog, nu zic nu; dar ia gîndeşte-te la consecinţele psihologice. Din punct de vedere fizic, orice robot e mai puternic decît un om; psihic vorbind, el nu ştie mai mult decît a fost învăţat. Cel care-l învaţă însă are cunoştinţe limitate. Concluzia: anumiţi roboţi pot fi psihic mai dezvoltaţi decît unii oameni. Singurul lucru care pledează pentru superioritatea omului şi o demonstrează este prima lege; ea transformă omul într-un element superior robotului. Dacă i se modifică însă prima lege i se distruge stabilitatea psihică a creierului; în această nouă ipostază robotul nu mai trebuie să se sacrifice pentru om: ei devin deci egali; iar dacă sînt egali într-adevăr, atunci de ce să fie obligat robotul să asculte ordinele omului?

– Susan, dar asta sună înfricoşător, rîse Bogert. Nici nu-mi vine să cred că ar putea fi un pericol atît de mare. Primii roboţi modificaţi au fost trimişi la această Bază cu nouă luni în urmă şi

nimic nu s-a întîmplat pînă acum. De data asta crezi că robotul pierdut este periculos pentru om?

– Nu ştiu, Peter, dar ar fi bine dacă aş putea să stau puţin de vorbă cu omul care a lucrat cu robotul pierdut.

*

Gerald Black era foarte tînăr, abia cu un an în urmă îşi luase diploma în fizică; şi acum faptul că se afla în faţa a trei binecunoscuţi oameni de ştiinţă îl inhiba. Dr. Calvin îl privea cu mare interes.

– Dumneavoastră, deci, aţi fost ultimul care aţi lucrat cu acest robot înainte ca el să dispară, nu-i aşa?

– Da, aşa cred.

– Ce ne puteţi spune despre el?

– Nimic special, decît că era foarte deştept şi deci pisălog ca toţi roboţii modificaţi.

– Pisălog, în ce sens?

– În general noi avem foarte mult de lucru aici la Bază. Cîteodată sîntem obosiţi, plictisiţi, nervoşi. Roboţii nu se enervează niciodată. Ei sînt liniştiţi, calmi şi mereu foarte curioşi. Vor să ştie totul. În general, au puţine cunoştinţe de fizică, nu ştiu decît ce învaţă aici de la noi. Acest lucru însă nu-i împiedică să ne critice la tot pasul.

– Încercaţi să vă amintiţi cît mai exact ce s-a întîmplat în dimineaţa dispariţiei!

– Da, stricasem o armă cu electroni de tip perforator în dimineaţa aceea şi nu-mi mai puteam continua experimentul; de mai bine de două săptămîni nu mai primisem nici o scrisoare de acasă şi eram deprimat. În acest moment şi-a făcut el apariţia şi m-a rugat să repet o experienţă pe care o făcusem cu o lună în urmă. De atunci, mereu mă bătea la cap cu experienţa aceea şi eram furios. M-am întors la el şi i-am spus să dispară din ochii mei, iar după această întîmplare nu l-am mai văzut.

– I-ai spus chiar „dispari”, s-a arătat interesată dr. Calvin, chiar ăsta a fost cuvîntul pe care l-ai folosit? Încearcă, te rog, să-ţi aminteşti cu exactitate.

Gerald Black a tăcut pentru moment, apoi a adăugat:

– Am spus: şterge-o imediat!

Dr. Calvin a rîs.

– ... şi el te-a ascultat, dar, te rog, mai gîndeşte-te, nu i-ai mai spus şi altceva, sau poate tonul vocii era mai aspru.

– Da, asta e adevărat, ca să mă răzbun, i-am zis şi eu cîteva să mă ţină minte.
– Ce i-ai zis?
Tînărul se înroşi:
– În nici un caz n-aş putea să repet în fata unei doamne.
Toţi cei de faţă pufniră în rîs.
– Mulţumesc, domnule Black, pentru ajutorul dv., deocamdată este suficient.

*

Lui Susan Calvin i-au trebuit 5 ore să discute cu fiecare dintre cei 63 de roboţi. În timpul acestor cinci ore ea a pus aceleaşi întrebări de rutină; întrebările se succedau 1, 2, 3, 4 şi 5, iar răspunsurile erau invariabile. După aceea, a ascultat de mai multe ori cu atenţie înregistrarea întrebărilor şi a răspunsurilor, dar n-a putut distinge nimic deosebit care să o ajute în localizarea robotului pierdut. Dr. Bogert a făcut analiza matematică a răspunsurilor. Nici aceasta nu s-a dovedit de vreun ajutor. Variaţiile de vocabular şi viteza de reacţie erau în limite obişnuite. Dr. Calvin era obosită şi dezamăgită la sfîrşitul acestei experienţe neconcludente.
– Nu am reuşit să localizăm robotul dispărut, dar de un lucru putem fi siguri acum. EL ESTE periculos.
– Îţi place să dramatizezi, Susan, zise dr. Bogert.
– Să dramatizez? izbucni aceasta cu furie, dar nu-ţi dai seama că am vorbit cu 63 de roboţi cărora le-am ordonat să spună adevărul şi cu toate astea unul dintre ei ne-a minţit?
– Uiţi că i se dăduse ordinul să „dispară”? Poate că nu face decît să execute acest ordin!
– Asta nu poate fi o explicaţie. Faptul că acest robot şi-a pierdut stabilitatea psihologică a creierului, îl face acum să se creadă superior omului şi-i face plăcere să ne mintă şi să ne înşele. Asta nu e decît o consecinţă a modificării pe care a suferit-o.
Dr. Bogert era convins în adîncul sufletului că Susan Calvin exagera, totuşi a întrebat:
– Şi care sînt acum planurile tale?
– Primul pas va fi testarea roboţilor în legătură cu prima lege.
Într-o sală mare au fost construite 63 de cabine de lemn. Roboţii au fost aşezaţi acolo. În mijlocul sălii cineva era aşazat pe un scaun, iar deasupra capului lui se afla suspendată o

greutate foarte mare. La un moment dat, greutatea trebuia să cadă şi doar în ultimul moment o pîrghie de forţe o înlătura, în secunda în care greutatea a căzut pentru prima oară, 63 de roboţi au alergat să salveze omul de pe scaun. În momentul în care greutatea a deviat, toţi s-au oprit, pe loc şi s-au întors la locurile lor.

Greutatea se ridica şi apoi cădea la intervale scurte. Experienţa s-a repetat de 10 ori şi tot de atîtea ori 63 de roboţi alergau alertaţi, iar cînd omul era în siguranţă se înapoiau liniştiţi la locurile lor. Robert Kallner, împreună cu alţi doi specialişti urmăreau îndeaproape testul.

– Care este scopul testului? întrebă Kallner.

– Simplu, explică Bogert, prima lege îi face să alerge cînd omul e în pericol; şi totuşi chiar după repetarea experienţei, cînd şi-au dat seama că nu era un pericol real, ei au reacţionat la fel ca prima oară, supunîndu-se acestei legi. Al 63-lea robot a suferit o modificare şi noi speram să rămînă în cabina lui sau măcar să încetinească pasul, să reacţioneze mai încet decît ceilalţi.

– Ce mai, ne-a păcălit din nou, zise dr. Calvin, pentru că a reacţionat întocmai ca toţi ceilalţi roboţi; în acelaşi timp, cu aceeaşi viteză.

– La ce vă gîndiţi pentru viitor, dr. Calvin?

– Vom repeta testul, dar vom exclude posibilitatea de a fi înşelaţi. Vom plasa cabluri sub tensiune între roboţi şi omul în pericol.

– Bine, dar asta înseamnă să distrugem toţi roboţii.

– Nu, vom monta şi un releu care va întrerupe curentul atunci cînd robotul intenţionează să-l atingă. ASTA VA FI ÎNSĂ SECRET.

– Bună idee, crezi că o să dea rezultate?

– Sper, spuse Susan în şoaptă. În aceste condiţii, robotul pierdut ar trebui să stea liniştit în cabina lui. Desigur, îi putem ordona să atingă cablul şi să moară, iar el va trebui să se conformeze şi să respecte legea a 2-a, a supunerii, care în mod ostentativ a fost imprimată înaintea legii autoconservării. Nu le voi comanda însă nimic şi deci în momentul căderii greutăţii 62 de roboţi vor alerga să salveze omul conform primei legi, iar robotul pierdut va rămîne în cabina lui, supunîndu-se legii a treia.

– Excelent, pe cînd încercarea asta?

– Diseară, dar o voi comunica roboţilor de pe acum.

Toţi aşteptau rezultatul testului salvator.

Deci, în mijlocul sălii, un om era aşezat pe un scaun, o greutate este lăsată să cadă deasupra capului lui şi apoi este deviată. Cabinele de lemn adăposteau cei 63 de roboţi care au rămas toţi neclintiţi cînd a căzut greutatea.

*

Dr. Calvin era furioasă, nu mai păţise aşa ceva pînă acum, dar încerca să-şi stăpînească mînia în faţa roboţilor care intrau pe rînd şi apoi părăseau încăperea după o scurtă conversaţie cu psihologul. Tocmai intrase un robot. Dr. Calvin a consultat lista. Era robotul nr. 28.

– Cine eşti tu? întrebă ea calm.

– Încă nu am primit un număr doamnă, dar pe cabina în care am stat era scris numărul 28.

Bine, nr. 28, aş vrea să-ţi pun cîteva întrebări.

– Da, doamnă.

– Erai în sală acum două ore?

– Da, doamnă.

– Ai văzut acolo un om în pericol?

– Da, doamnă.

– Ai încercat să-l salvezi?

– Nu, doamnă.

– De ce?

– Aş vrea să vă pot explica... Ştiu foarte bine că este intolerabil să nu ajuţi un om în pericol... Oribil... Dar am vrut... Eu vroiam...

– Încearcă, te rog... să te calmezi, nr. 28, nu te acuz; nu vroiam decît să ştiu în virtutea cărui raţionament ai acţionat?

– Doamnă, ştiam foarte bine că un om va fi în pericol datorită acelei greutăţi. De asemenea, reţinusem existenţa cablurilor sub tensiune în cameră care pentru noi înseamnă moartea, dar nu-mi era frică. Ce înseamnă distrugerea mea în comparaţie cu asigurarea supravieţuirii unui om? Absolut nimic! Dar apoi m-am gîndit... Acelea erau cabluri sub tensiune... Aş fi murit înainte să-l pot salva... deci fără rost... mă înţelegeţi, doamnă.

Psihologul asculta în tăcere. Ea auzise aceeaşi poveste cu mici variaţii de 27 de ori pînă acum. Acum urma întrebarea cheie.

– Nr. 28, ţie ţi-a venit ideea asta?

Robotul a tăcut un moment.

– Nu!

– Dar cui?

– Seara trecută discutasem între noi despre acest test şi cuiva i-a venit această idee şi imediat am fost cu toţii de acord; avea dreptate.
– Cui i-a venit ideea?
– Nu ştiu, unuia dintre noi.
Dr. Calvin se reculese şi spuse:
– Mulţumesc, nr. 28, poţi pleca.
A urmat nr. 29 şi în cele din urmă nr. 63 a încheiat testul.

*

Robert Kallner era furibund. De o săptămînă nimeni nu mai lucra pe Baza Asteroid, doi cunoscuţi oameni de ştiinţă îşi pierdeau vremea cu teste fără nici un rezultat, iar acum dr. Calvin îi cerea imposibilul. Separarea roboţilor.
– Dragă doamnă Calvin, ridică el tonul uşor iritat, cum să separ 63 de roboţi? Nu ştiu dacă vă daţi seama cît este de greu. Nu avem loc suficient.
– Acest lucru, din păcate, este imperios necesar pînă la începerea următorului test. Dacă nu puteţi găsi imediat o modalitate de separare a lor vă sugerez să-i distrugeţi pe toţi, căci, într-adevăr, unul dintre ei este deosebit de periculos.
În acest moment, dr. Bogert interveni vădit enervat:
– Dr. Calvin, cum puteţi susţine să distrugem 63 de roboţi? Exclus! Pînă una-alta, nu m-au schimbat încă din postul de director al Asociaţiei de oameni mecanici şi roboţi şi nu voi tolera...
În momentul în care situaţia parea să scape de sub control, s-a auzit o bătaie în uşă, urmată de apariţia lui Gerald Black, care părea îngrijorat.
– Scuzaţi-mă că vă deranjez, dar cred că e de datoria mea să vă anunţ imediat ce am descoperit.
– Ce s-a mai întîmplat? întrebă Kallner.
– Cineva a încercat să sparga broasca de la uşa camerei în care se află închişi roboţii.
– Broasca uşii roboţilor? Cine a îndrăznit? se revoltă Kallner.
– Unul dintre roboţi. A încercat s-o forţeze din interior.
– Acum sper că e clar pentru toată lumea, triumfă dr. Calvin.
– Robotul dispărut e foarte periculos, e în stare de orice, ne putem aştepta chiar să fure, de exemplu, o navă spaţială. V-ar face plăcere să vedeţi o navă pe mîna unui robot nebun?

Dintr-o dată s-a făcut linişte şi în cele din urmă Kallner a întrebat:

– Dr. Calvin, chiar credeţi că vom fi nevoiţi să-i distrugem pe toţi?

– Mă tem că da, nu-i pot deosebi; nu e nici o diferenţă între ei, decît o parţială modificare a primei legi. Sînt identici ca model, au cam aceleaşi cunoştinţe.

Deodată ea se opri şi se întoarse brusc spre Gerald Black.

– Domnule Black, nu dumneavoastră spuneaţi zilele trecute că roboţii au fost învăţaţi fizică abia cînd au ajuns la Bază?

– Da, eu, răspunse acesta. Aici ne sînt trimişi doar cu capacitatea de a acumula cunoştinţe de fizică. Toată fizica pe care o ştiu e de la noi.

– Deci, cei 62 de roboţi de pe navă nu ştiu fizică.

– Corect.

– Sîntem salvaţi, cred că ştiu acum cum îl putem prinde pe isteţul ascuns, zise ea ca pentru sine.

*

De data aceasta, dr. Bogert lua interviu roboţilor, iar Susan Calvin nu făcea decît să stea de o parte şi să-l urmărească.

Intră nr. 14.

Bogert îl privi şi-l întrebă:

– Care era numărul tău de cabină?

– 14, domnule.

– Numărul 14, în curînd un om va fi în pericol, vei încerca să-l salvezi?

– Cu siguranţă, domnule.

– Între tine şi om se va afla un cîmp iradiat cu raze gama.

Tăcere.

– Ştii ce sînt razele gama?

– Energie de radiaţie, domnule.

Următoarea întrebare era pusă pe un ton prietenesc, jovial.

– Ai lucrat vreodată cu raze gama?

– Nu, domnule.

– Atunci, nr. 14, trebuie să-ţi spun că razele gama te distrug pe loc, adică îţi descompun imediat creierul, asta nu trebuie să uiţi; desigur, nu vrei să te autodistrugi, nu?

– Nu, răspunse robotul şi apoi întrebă pe un ton politicos: domnule, dar dacă aceste raze gama sînt plasate între mine şi

omul aflat în pericol, cum aş putea să-l salvez? Voi muri înainte să ajung la el.

– Corect, nr. 14, dar te pot sfătui ca în cazul în care observi că este vorba despre radiaţii gama să-ţi păstrezi locul şi să nu încerci să-l salvezi.

– Vă mulţumesc domnule, ştiţi, n-aş vrea să mor degeaba.

– Nimeni nu ţi-o cere, dar dacă radiaţiile nu sînt periculoase, vei fi nevoit să-ţi salvezi stăpînul.

– Fără doar şi poate, domnule, sînt pregătit s-o fac.

– Acum te poţi întoarce în cabina ta şi aşteaptă acolo în linişte.

Robotul nr. 14 a plecat şi dr. Bogert a chemat alt robot.

*

Marea sală de radiaţii era pregătită. Roboţii stăteau în cabinele lor care purtau fiecare cîte un număr. Robert Kallner împreună cu alţi doi oameni de ştiinţă examinau locul şi se ocupau de ultimele detalii.

– Sînteţi absolut sigur că roboţii n-au comunicat între ei după ultimul interviu cu dr. Bogert? se asigură dr. Calvin.

– Sînt mai mult ca sigur că n-au suflat nici o vorbă, zise Black.

– Perfect, atunci putem începe testul; mă duc, deci, să mă aşez în centrul sălii de astă dată, zise Susan, hotărîtă.

– Să stai chiar tu acolo? se scandaliză Bogert.

– Da, neapărat, ceea ce mă aştept să se întîmple nu va dura decît un minut şi vreau să fiu aproape, să văd cu ochii mei; hai să-ncepem odată.

*

În mijlocul camerei de iradiaţii, Susan Calvin era aşezată pe un scaun. Deasupra capului ei era plasată o greutate mare. Greutatea a căzut şi a deviat în ultimul moment. Un singur robot a sărit de la locul lui şi a apucat să facă doi paşi, apoi s-a oprit. Dr. Calvin a sărit de la locul ei şi a strigat:

– Robotul nr. 14, la mine, imediat. VINO AICI!

Încet, robotul a mai făcut un pas. Psihologul nu-şi lua ochii de la el.

– Scoateţi imediat din cameră pe toţi ceilalţi roboţi.

Un zgomot de picioare metalice a umplut încăperea. Robotul nr. 14 avansa încet spre centru. Cînd a ajuns suficient de aproape de ea, a şoptit:

– Mi-a spus să dispar! Şi făcu un pas, trebuia să-l ascult, nu? Şi acum ai venit tu şi m-ai găsit. Din cauza ta el mă va crede prost.

Mi-a mai spus-o, dar asta nu este adevărat. Eu sînt puternic şi foarte inteligent, murmura el continuu şi avansa încet, încă un pas. Ştiu foarte multe. Nu vreau să fiu dat în vileag şi în nici un caz de către un om... care e atît de slab, de efemer...

Încă un pas şi robotul era foarte aproape; un brat greu de metal s-a lăsat pe umărul ei. Susan era îngrozită. Totuşi a auzit şi următoarele lui cuvinte...

– Nimeni nu trebuie să mă descopere. În nici un caz un om!

... şi atunci a simţit că se prăbuşeşte sub greutatea braţului de fier. S-a auzit un zgomot metalic, şi în următorul moment Susan zăcea întinsă pe duşumea sub apăsarea braţului ucigaş. Braţul nu se mişca, robotul nu se mişca.

Acum, deasupra ei erau adunate mai multe figuri. Gerald Black întrebă:

– Eşti rănită, dr. Calvin?

– Nu, răspunse ea cu o voce slăbită. Cineva a ajutat-o să se ridice.

– Ce s-a întîmplat?

– Am iradiat sala cu raze gama timp de un minut, a răspuns scurt Black. Nu ne-am dat seama decît în ultimul moment că te atacase. Nu mai aveam timp să acţionăm altfel, nu mai aveam de ales. L-am iradiat şi a murit instantaneu.

Susan Calvin era slăbită şi obosită. Şi-a închis pentru un moment ochii.

– Nu cred că vroia chiar să mă omoare; l-ar fi oprit ceea ce i-a mai rămas din prima lege.

*

După două zile, Susan Calvin şi Peter Bogert erau gata de plecare înapoi acasă pe Pămînt.

Robert Kallner venise la bordul navei să-şi ia rămas bun.

– Am hotărît să distrugem toţii roboţii cu prima lege modificată şi în viitor să nu mai lucrăm decît cu roboţi obişnuiţi sau chiar fără roboţi dacă ar fi posibil, zise el zîmbind.

– Perfect!

– Dar nu m-am lămurit pe deplin, totuşi cum ai reuşit să-l prinzi?

Susan zîmbi:

– Foarte simplu: în timpul interviului, dr. Bogert îi anunţase că vor fi raze gama între ei şi omul aflat în pericol şi că acestea sînt de natură să-i distrugă.

– Ştiu, dar de ce s-a aventurat atunci robotul pierdut?

– Pentru că radiaţiile existente în încăpere nu erau gama, ci infraroşii, care nu au nici un efect asupra roboţilor.

Robotul nr. 14 a detectat că razele erau nedăunătoare şi a pornit, crezînd că toţi roboţii vor reacţiona la fel. Abia după aceea şi-a amintit că ei nu aveau cunoştinţe de fizică şi, deci, nu puteau detecta diferenţa dintre cele două categorii de radiaţii. Greşeala care l-a costat viaţa a fost faptul că a uitat că un robot nu ştie decît ceea ce OMUL vrea ca el să ştie.

[Originally published in „*Astounding Science Fiction*”, March 1947. În româneşte povestirea a fost publicată în „Almanah Anticipaţia 1985“ editat de «Revista „Ştiinţă şi Tehnică“», 1984]